

Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisinde Profesyonel Turist Rehberlerinin Rol ve Sorumlulukları: Van Örneği

The Roles and Liability of Professional Tour Guides on the Tourism Based Regional Development: The Case of Van

Bahadır İnanç ÖZKAN^a

^a Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Van, Türkiye.

Özet

Bölgesel kalkınma, bir toplumun sosyo-ekonomik yapısında meydana gelecek değişim ve gelişme ile gerçekleşmektedir. Bu durumun meydana gelebilmesi için yatırım ve istihdamın olumlu bir şekilde artması, bölge gelirlerinde artışın meydana gelmesi gerekmektedir. Turizm sektörü de bölgesel kalkınmaya etki edebilecek ve sayılan bu unsurlara olumlu katkı sağlayabilecek sektörlerden birisidir. Bu çalışmanın amacı, Van'ın turizm temelli bölgesel kalkınmasında önemli bir turizm sektörü paydaşı olan ve Van'da yaşayan profesyonel turist rehberlerinin rol ve sorumluluklarını tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda, Van'da yaşayan profesyonel turist rehberlerinin konuyla ilgili yazılı görüşü alınmıştır. Çalışmada nitel araştırma tekniği ve fenomenoloji kullanılmıştır. Araştırma soruları, ilgili literatürün taranması ile oluşturulmuş ve veriler yarı yapılandırılmış soru formu ile toplanmıştır. Çalışmaya katılan ve Van'da yaşayan profesyonel turist rehberlerinden yazılı olarak alınan veriler içerik analize tabi tutulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Van'da yaşayan profesyonel turist rehberleri, Van ilini tanıtmak için kamu sektörü ile ortak projelerde rol almak istemekte, ulusal ve yerel basına demeçler vererek bölge tanıtımına katkı verici roller üstlenmek istemektedir.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Kalkınma, Kalkınma, Van, Profesyonel Turist Rehberi

Abstract

Regional development takes places with the change and development that will occur in the socio-economic structure of a society. In order to happen it, investment and employment should increase positively, and a growth in regional incomes should arise. Tourism sector is one of the sectors that can affect the regional development and contribute these factors positively. The aim of this study is to determine the roles and responsibilities of the Professional tour guides living in Van city, who are one of the shareholders of tourism sector in tourism-based regional development in Van city. For this purpose, written thoughts of the Professional tourist guides living in Van city were taken. Qualitative research technique and phenomenology were used in this study. The research questions were created by making a literature review, and the data were collected with the semi-structured form. Content analysis was performed on the obtained data. The findings show that professional tourist guides living in Van want to take part in joint Project with the public sector to promote the Van city and they want to play a role in contributing to the promotion of the region by making statements to the national and local press.

Keywords: Regional Development, Development, Van City, The Professional Tourist Guide

Makale Bilgisi

Geliş Tarihi 29.04.2022
Kabul Tarihi 10.06.2022

Sayı Editörü

Sedat Şahin

Sorumlu Yazar

Bahadır İnanç ÖZKAN
bahadirinancozkan@yyu.edu.tr

Önerilen Atf:

Özkan, B. İ. (2022). Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisinde Profesyonel Turist Rehberlerinin Rol ve Sorumlulukları: Van Örneği. *Journal of Academic Tourism Studies*, 3(1): 45-58.

1. GİRİŞ

Küreselleşme çağında rekabet eden unsurlar devletler değil, şehirler ve bölgelerdir. Rekabetin, yoğun olarak yalandığı sektörlerden birisi de turizmdir. Bunun nedeni, turizmin ülkelerin kalkınmasında ve büyümesinde itici bir güç olmasıdır. Bölgenin veya şehrin pazarlanmasında Kalkınma Ajansları projeler uygulayarak bölgenin, şehirlerin birtakım değerlerini ortaya çıkarmak ve bölgeyi hem yatırımcılar hem de turistler için cazip hale getirmektir. Kalkınma kuramları incelendiğinde daha çok niceliksel boyutlara odaklanıldığı ancak turizme birinci dereceden kaynak oluşturan çevre ve sosyal değerlerin göz ardı edildiği görülmektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın temelinde iki unsur bulunmaktadır. Bunlar; kaynakların korunması ve kaynakların geliştirilmesidir. Çevreyi koruyan bu felsefenin temelinde kaynakların sürekli korunup geliştirilmesi ile kaynakların kendilerini yenileme sınırlarının aşılmasıyla kalkınmaya destek olabilmeleri yaymaktadır (Çakıroğlu, 2013: 27).

Yerel halkın kalkınmanın merkezine yerleştirilmesiyle toplumun önemi ön plana çıkmıştır. Turizmin birçok toplumda tercih edilen kalkınma aracı haline gelmesiyle toplumsal gelişimin doğasını ve turizmden kimin yararlandığını anlamak önemlidir. Turizm hem planlı bir müdahale hem yerel, bölgesel veya ulusal bir kalkınma stratejisi olarak hem de plansız bir serbest piyasa süreci olarak ilerlemektedir (Telfer, 2003: 162). İstihdam olanakların meydana getirilmesinde, ekonomik büyüme ve refahın sağlanmasında sadece ülkesel değil bölgesel anlamda da önemli bir araç olan turizm sektörü farklı turistik kaynaklara sahip olan ülkeler tarafından kalkınma planlarında önemli bir konuma gelmiştir. Küreselleşmenin turizm sektöründe de görünmesiyle turizm sektörü, bölgesel ekonomik gelişmeyi destekleyen önemli bir araç olmuştur. Turizmin altyapı, konaklama, ulaşım, finansal hizmetler gibi sektörlerde belirli etkilere sahip olması sayesinde de sayılan bu sektörlerde gelişmeler olmuştur (Baykul ve Maden, 2017: 66). Turizm sektörünün büyümesi, konaklama, ulaşım, eğlence gibi turizmin ilişkili olduğu diğer sektörler olarak değerlendirilen ilgili bu sektörlerin gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Turizm birçok ülkede bölgesel ekonomik büyüme ve kalkınma için önemli bir araç haline dönüşmesine rağmen “istenilen etkiler” eşit bir şekilde dağıtılmamıştır (Markuzi, 2011: 25).

Diğer taraftan bir ülkede meydana gelen ekonomik gelişmeler hiçbir zaman söz konusu ülkenin tüm bölgelerinde aynı anda aynı hızda başlamaz. Coğrafya, sermaye, nüfus, eğitim durumu, v.b. kaynaklar bakımından avantajlı bölgeler diğer bölgelere nazaran ekonomik ve sosyal yönden daha hızlı kalkınacaktır. Aynı zamanda bu durum bölgeler arasında eşitsizlik ve birtakım dengesizlikleri beraberinde getirecektir. Ortaya çıkan bu dengesizlikleri azaltmak için geri kalmış bölgelerde kalkındırma politikalarının izlenmesi gerekmektedir (Doğan ve Yıldız, 2007: 148).

Gelişmekte olan ve önemli turizm potansiyeline sahip ülkeler turizm sayesinde ekonomik olarak kalkınmanın sağlanması için gerekli olan döviz girdisinin miktarını artıracak, yeni iş alanlarının yaratılmasıyla istihdam olanakları ve refah seviyelerinde bir artış meydana gelecektir. Turizmin bölgesel olarak yaygınlaştırılması, bölgeler arası gelirin eşit dağılımına etki etmesi, istihdam meydana getirmesi, doğal ve kültürel kaynakların korunmasını sağlaması gibi nedenlerden dolayı bölgesel kalkınma açısından olumlu bir etki meydana getirecektir (Gürbüz, 2002: 30). Turizm gelişimi yerel halkın yaşam standartlarını yükseltmek, ziyaretçiler ve bölge sakinleri için tesisler geliştirmek, bölge halkının ve hükümetin kültürel, sosyal ve ekonomik felsefesiyle tutarlı olmasını sağlamak dahil olmak üzere toplum katılımı unsurlarını içermektedir (Telfer, 2003: 169).

Ülke veya bölgesel kalkınma stratejileri oluşturmak ve bunların arasında da turizmin bulunması bir gerekliliktir. Bunun nedeni, turizmin XX. Yüzyılda en hızlı bir şekilde gelişen sosyo-ekonomik olgu olmasındandır. Turizmin döviz kazandırıcı rolü göz önünde bulundurulduğunda gelişmekte olan ülkeler açısından turizm daha önemli hale gelmektedir. Aynı zamanda ülkenin kalkınmışlığının yanında bölgelerarası kalkınmanın da dengeli bir şekilde meydana gelmesi gerekmektedir. Kalkındırma politikalarının bölgelerarası farklılıkları ortadan kaldırma gibi

amacının yanı sıra geri kalmış bölgelerdeki sosyo-ekonomik az gelişmişliği giderme amacı taşımaktadır. Son yıllarda turizm, bölgelerarası eşitsizliklerin giderilmesinde önemli bir araç olarak ortaya çıkmaktadır. Böylece turizm, sanayi ve tarımın yeterli seviyede olmadığı bir bölgede kalkınmayı sağlayan bir sektör konumuna gelmektedir (Kabasakal, 2007: 7-8).

Turizmdeki bu gelişmenin sağlanmasında en büyük sorumluluk, turizm paydaşlarına düşmektedir. Turizm sektöründeki en önemli paydaşlardan birisi de profesyonel turist rehberleridir. Profesyonel turist rehberi, ülkelerini, tur programı kapsamında gidilen destinasyonu veya destinasyonları tanıtan, yerli ve yabancı turistlerin algılarının oluşturulmasında önemli rol oynayan, turistlerin sorunlarına çözüm bulan ve onlarla yardımcı olan kişidir. Bu bakımdan gelişmekte olan destinasyonların pazarlanmasında, kalkınmasının sağlanmasında ve ekonomik olarak gelişmesinde profesyonel turist rehberleri pozitif etki meydana getirmektedir. Doğu Anadolu bölgesi ve Van, turizm hareketliliğinden daha fazla pay alabilmek için gelişme göstermektedir. Çalışmanın konusu, Van'ın turizm temelli kalkınmasının sağlanmasında profesyonel turist rehberlerinin rol ve sorumluluklarıdır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden mülakat tekniği seçilmiştir. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formuyla yüz yüze görüşülerek elde edilmiştir. Bu bakımdan çalışmada önce araştırılan konu hakkında literatür taraması yapılacak, sonra kavramsal çerçevede kalkınma, sürdürülebilir kalkınma ve turizm ilişkisi açıklanacaktır. Daha sonra araştırmada kullanılan yöntemden bahsedilerek araştırmanın bulguları gösterilecektir. Sonuç bölümünde ise araştırmadan elde edilen bulgular açıklanarak birtakım öneriler getirilecektir.

2. KALKINMA, BÖLGESEL KALKINMA VE TURİZM

İktisat bilimi açısından kalkınma kavramı, bir ülkede kişi başı gelirin ve üretimin artırılmasına ek olarak ekonomik, toplumsal, kültürel yapıların değiştirilmesi ve yenilenmesi anlamına gelmektedir. Kalkınma kavramının yerine bazen "büyüme" kavramı da kullanılmaktadır ancak kalkınma, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin üretim kapasitelerinde meydana gelen artış ifade ederken, büyüme kavramı gelişmiş ülkelerin üretim kapasitelerinde meydana gelen artış veya artışları ifade eder. Buna göre büyüme kavramı, bir ülke ekonomisindeki nicel artış tanımlarken, kalkınma kavramı bir ekonomideki nicel artışla birlikte nitel değişimleri de tanımlamaktadır. Bu değişimler, mevcut durumdan daha iyi bir duruma gidişi temsil etmektedir (Giritlioğlu, vd., 2015: 218).

Çakır ve Sandalcılar (2018: 346)'a göre kalkınma, bir ülkenin ekonomik, sosyal ve siyasi yapılarının değişerek insanların hayatlarının maddi ve manevi olarak ilerlemesi ve toplumun refahının giderek artması demektir. Ekonomik kalkınma, tek başına kalkınmışlığı ifade etmede yeterli değildir çünkü kavram olarak kalkınma ekonomi bilimi dışında karşılığı olan bir kavramdır. Ekonomik büyüme ile kalkınma arasındaki en temel fark, ikinci kavramın yani kalkınmanın toplumun tamamını kapsamasıdır. Ekonomik büyümede meydana gelen artış, ekonomik olmayan toplumsal öğelere yansımaları durumunda toplumsal kalkınmadan bahsedilebilir.

Diğer taraftan ise ülkelerin ve toplumların iktisadi durumlarını anlatmada kalkınma ile ilgili, büyüme gelişme gibi farklı kavramlar kullanılmaktadır. Ekonomik büyüme kavramı, bir ülkenin üretim kapasitesinin gelişmesi için kullanılmakta olan araçlarla ilgili bir terimdir. Ekonomik büyümede dört önemli unsur bulunmaktadır. Bunlar: 1) işgücünün kapasitesi ve miktarı, 2) doğal kaynakların kalitesi ve miktarı, 3) üretim esnasında kullanılan fiziki malların, yani reel sermayenin kullanımı, 4) toplumun teknolojik seviyedeki başarısıdır. Ekonomik kalkınmada önemli olan husus, ekonomik yapıdaki çok bölümlü değişikliklere dayanmasıdır. Ekonomik kalkınmanın ardında, insana yapılan yatırımlar ve yaşam standartlarının gelişimi bulunmaktadır. Okuma-yazma oranının yükselmesi, eğitilmiş ve kalifiye işgücünde artışın meydana gelmesi, işsizlik oranının %1-2 oranında olması ve toplumun tamamının sosyal güvenlik altına alınabilmiş olması gerçek anlamda kalkınmadan bahsedebilmek için gereklidir.

Ekonomistlerin çoğu, ekonomik büyümenin reel milli gelirden meydana gelen bir artış olduğunu kabul eder. Aynı zamanda kişi başına düşen ortalama gelirdeki artışa ve daha fazla çıktıya

atıfta bulunmaktadır. Bundan dolayı ekonomik büyüme, milli gelirdeki ve kişi başına düşen gelirdeki sürdürülebilir büyüme oranı olarak tanımlanabilir (Tosun, vd., 2013: 136). Çoğu bilim insanına göre ise kalkınmanın reel milli gelirde bir artıştan daha fazlasını ifade ettiğini, geçmişte ekonomik ilerlemeyi engelleyen toplumsal tutum ve geleneklerdeki değişimin reel gelirde sürekli, uzun vadeli bir artış olması gerektiği konusunda hemfikirdirler (Thirwall, 1978: 23). Bu nedenle kalkınma toplumsal yapılarda, popüler tutumlarda ve ulusal kurumlarda büyük değişikliklerin yanı sıra ekonomik büyümenin hızlanmasını, eşitsizliğin azaltılmasını ve mutlak yoksulluğun ortadan kaldırılmasını içeren çok boyutlu bir süreç olarak düşünülmelidir. Kalkınma, özünde sistem içindeki bireylerin ve sosyal grupların çeşitli temel ihtiyaç ve isteklerine göre ayarlanmış bütün bir toplumsal sistemin, geniş çapta yetersiz olarak algılanan bir yaşam koşulundan uzaklaşıp başka bir şeye doğru ilerlediği tüm bir değişim yelpazesini, maddi ve manevi olarak daha iyi kabul edilen bir yaşam davranışını temsil etmelidir (Todara, 1989: 88).

Bölgesel kalkınma, bir ülkedeki bölgenin mevcut kaynaklarının kullanılması, girişimciliğin teşvik edilmesiyle bölgenin gelir seviyesinde artışın sağlanması, bölge istihdamına olumlu katkı sunulması ve bölgedeki yaşam koşullarının iyi bir konuma gelmesi olarak tanımlanabilir. Bölgesel kalkınmada temel amaç, bölgede var olan eksikliklerin tespit edilip, bu eksikliklerin giderilmesinde nelerin yapılmasının gerekliliğini belirlemektir. Diğer taraftan bölgesel kalkınmanın gerçekleştirilmesi bölgeden bölgeye veya ülkeden ülkeye değişmektedir. Bunun nedeni ise bölgenin veya ülkenin sahip olduğu birtakım farklılıklar ve bu farklılıkların bölgesel kalkınmayı biçimlendirmesidir. Söz konusu farklılıklar arasında bölgenin sahip olduğu doğal kaynaklar, yatırımlar, doğal ve kültürel zenginlikler olduğu söylenebilir. Ek olarak sermayenin ve nitelikli işgücünün belirli bölge veya bölgelerde toplandığını da belirtmek gereklidir. Bunun sonucunda bölgeler arasındaki büyüme hızları farklı seviyelerde gerçekleşmektedir (Künü, vd., 2015: 80). Ayrıca bir ülkedeki bölge ve bölgelerin diğer bölgelere nazaran coğrafi avantajlara sahip olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Kent merkezi, liman bölgeleri ticaretin yoğunlaştığı bölgeler olmasından dolayı diğer bölgelere göre daha hızlı bir seviyede gelişmiştir. Ayrıca, söz konusu seviyede gelişmenin meydana gelmesinde göç ve sermaye transferi de etkili olmuş ancak diğer taraftan sermaye ve göç gönderen bölge veya bölgeler geri kalmışlık durumunda kalmışlardır. Bölgesel kalkınma geri kalmış bölgelere ve sektörlere yatırım çekilmesini ve bu sayede bölgelerde ekonomik kalkınmanın meydana geleceğini öngörmektedir. Yatırımın çekilmesi için çeşitli araçların kullanımı ve cazibe oluşturulması gerekmektedir. Bunun sağlanması için bölgenin sahip olduğu kalkınma araçlarının neler olduğunun doğru bir şekilde tespit edilmesi önemlidir (Yıldız ve Sarıtaş, 2021: 1638).

Gelişmekte olan ülkeler için turizm sektörü, gelir ve istihdam yaratan etkileri ve temel ithalatı finanse etmek için kullanılabilecek kaynak sağlaması bakımından söz konusu ülkelerin ekonomilerine önemli katkı sağlamaktadır (Sinclair, 1998: 5). Diğer taraftan pek çok az gelişmiş ülke de artık turizmi kalkınma stratejilerinin önemli ve ayrılmaz parçası olarak görmektedir. Bu tür toplumlarda turizm, finans ve bilgi birikimi gibi kalkınma kaynaklarının kıtlığı ile karakterize edilmiş kırılgan ekonomiler için her derde deva olan bir ilaç gibi algılanmaktadır. Turizm sektörünün oluşturduğu faydalar genellikle iki düzeyde meydana gelmektedir. Bunlar; makro veya ulusal düzeyde, mikro ya da alt ulusal düzeydedir. Birinci düzey olan makro veya ulusal düzeyde döviz kazancı ve devlet gelirlerinde bir artış yoluyla ekonomik büyümeyi desteklemesi, ikinci düzey olan mikro düzeyde ise istihdam yaratma, gelir dağılımı, dengeli bölgesel gelişimin sağlanması gibi alanlarda insanların refahında bir iyileşme olması beklenmektedir (Dieke, 2003: 87).

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) Kalkınma Servisi de turizmi kalkınma stratejisi olarak tanımlayarak turizm ile bölgesel kalkınma arasındaki ilişkiyi desteklemektedir. Diğer taraftan, turizm kavramına farklı disiplinlerin yaklaşımları bulunmaktadır. Bunlardan birisi de ekonomi disiplini. Turizm, ekonomik açıdan değerlendirildiğinde ülkeye gelen turistlerin doğal, kültürel, tarihi ve bunun gibi zenginliklere yönelik harcamalarından oluşan ekonomik bir faaliyeti ifade etmektedir. Ziyaretçilerin bu tip taleplerinin karşılanmasında turizm destinasyonunun arz yönünü teşkil eden kaynakların da çeşitlenmesi, bölgelerin iktisadi yönden

gelişmesini sağlayıp bölgesel ve yerel kalkınmaya olumlu katkılar sağlayacaktır fakat bu katkılar bölgenin ekonomik büyüklüğüne ve çarpan etkisine bağlı olarak değişiklik göstermektedir (Baykul ve Maden Işık, 2017: 66).

Turizm bölgelerarası dengesizliğin azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Tarım ve sanayi sektörlerinden yeterli miktarda kaynağıyla gelişim imkânı bulunmayan ancak turistik imkanlara çok fazla bir şekilde sahip olan yörelerin, planlı ve etkili turizm yöntemlerini uygulaması ile düzenli bir şekilde kalkınmaları sağlanmış olunacaktır (Künü, vd., 2015: 84). Bölgeler arasındaki gelişmişlik düzeyini farklı düzeylerde olmasının coğrafi, ekonomik, sosyal ve kültürel nedenler gibi çok çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Söz konusu nedenler (Mesci ve Dönmez, 2016: 25):

Coğrafi nedenler; Sağlıklı temiz hava ve su, çevre kalitesi gibi insan yaşamının iyileştirilmesi anlamına gelen kalkınma süreci amaçlanmaktadır.

Ekonomik nedenler; Turizm sektöründe yapılacak her harcama ülke ekonomisine belirli ölçüde etki etmektedir. Bu durumdan dolayı ülke yöneticileri, finansal kaynaklara ulaşmak gayesiyle turizm sektörüne yönelerek ekonomik kalkınmanın sağlanması amaçlanmaktadır.

Sosyal ve Kültürel nedenler; Turizmin toplumsal etkileri, mevcut toplumsal değerlere, kişisel davranışlara, ahlak kurallarına gibi doğrudan veya dolaylı olarak yapılan etkiler olarak tanımlanır.

Turizm etkinliklerinin yaygınlaştığı destinasyonlarda, turizm sektörünün paydaşları birçok kazanım elde ederek bölgelerarasındaki eşitsizliğin azaltılmasında ve kalkınmasında aracılık etmektedir. Alternatif turizm türlerinin yaygınlaştırılması ve bunların geliştirilmesi sayesinde de turistik faaliyetlerin tüm bölgelerde uygulanabilir konuma sahip olmaktadır (Şanlıoğlu ve Demirezen, 2020: 118). Turizm geliştiği bölgelerde yeni sanayi ve ticari işletmelerin açılmasını teşvik etmekte, yerel olarak üretilen mal ve hizmetlere yönelik talebin canlandırılmasında, tarım ürünlerine yönelik pazar sağlanmasında, yerel kültürün bozulmadan tanıtılıp kültür temelli gelir elde edilmesini beraberinde getirmektedir (Ndivo, vd., 2013: 101). Böylelikle turizm sektörü, turizmin geliştiği bölgede o bölgenin halkı için refah ve gelişme ortamının kaynağı olma özelliğine de sahip olmaktadır. Ayrıca, turist trafiğinin yoğunluğundan dolayı bölge halkı altyapı ve üstyapı hizmetleri ve birtakım olanakları da elde etmiş olurlar (Tunçsiper, vd., 2011: 97).

Turizm sektörünün geri kalmış veya az gelişmiş bölgelerde gelişmesi el sanatları, yöresel ürünler, hediyelik eşya, vb. faaliyetlerin gelişmesini sağlayacaktır. Böylece bu bölgelere parasal olarak bir kaynak sağlanacak ve yerel halk bölgedeki turistik işletmelere bölgeye özgü mal ve hizmet sunma fırsatı elde etmiş olacak, bölge ekonomisine önemli katkılar sağlanacaktır (Çakır ve Sandalcılar, 2018: 349).

Endüstriyel faaliyetler açısından yeterli kaynağa sahip olmayan bölgelerin, turizm kaynaklarını etkili ve planlı bir şekilde kullanıp turistik yönden kalkınarak ülke ekonomisine yeterli katkıyı yapmaları mümkündür. Böylece dengeli bir şekilde gelişmeleri de uygun hale gelecektir. Bölgeler arasındaki dengesizlikleri turizm yoluyla gideren ve turizmi başarılı bir şekilde kullanan en önemli ülkelerden birisi İtalya olmuştur. 1970'li yıllardan itibaren İtalya'nın güney bölgesi, turizmin bölge ekonomisi açısından önemli olduğunu fark etmiş ve bölgenin kalkınmasında turizmi bir araç olarak kullanmıştır (Doğan ve Yıldız, 2007: 156).

Turizmin bölgesel kalkınmaya katkılarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Çakır, 2008: 300-302):

1. Bölgenin jeo-ekonomik, sosyo-kültürel varlıklarını, değerlerini, bölgeye özgü bazı hizmetleri döviz kaynağı haline getirir.
2. Bölgeye gelen turistlerin harcamaları, turistik talebi karşılamak amacıyla yapılan turistik yatırımlar hem turizm sektöründeki hem de turizmin etkilediği diğer sektörlerdeki üretim faktörlerinin gelirini artırır.
3. Turizm yatırımlarının ülkenin geri kalmış bölgelerinde hız kazanması durumunda bölgede yeni iş imkanları yaratarak çalışan kesimin gelirinde bir artış meydana getirecektir.

4. Turizmin bölge ekonomisine yönelik katkısı, katma değer yoluyla gerçekleşmektedir. Milli gelir üzerinde turistik mal ve hizmet üretiminin yarattığı katma değer etkisi diğer sektörel üretimlerden daha fazladır.
5. Turizm sektörü, çarpan etkisi özelliğine sahiptir. Yani, taşıdığı özellikler nedeniyle 33 tane sektörle yakından ilişkilidir ve bu sektörleri etkilemektedir. Bir bölgede turizmin gelişmesi demek 33 sektöründe gelişmesi anlamına gelir.
6. Bölgede turizmin gelir etkisinin artmasıyla, tarımsal üretimin kalitesi artmış olacak ve bir standartlaşma sağlanarak söz konusu tarımsal ürünlerin gerçek değerinin bulunması sağlanmış olacaktır. Bu durumun neticesinde tarım sektöründe çalışan işgücü kesimin gelirinde bir artış meydana gelecektir.
7. Bir bölgede turizmin doğaya dayalı olarak ortaya çıkması neticesinde, sanayi merkezlerinden elde edilen gelirler kırsal yörelere aktarılarak hem ulusal düzeyde hem de uluslararası düzeyde gelirin yeniden dağılımında önemli bir etki meydana gelecektir. Böyle bir süreç, bölgesel dengesizliği gidermede önemli rol oynayacaktır.
8. Turizm sermayesinin bir parçası da temiz çevredir. Turizm, geliştiği bölgelerde çevre bilincini de oluşturmaktadır. Hava ve su kalitesinin iyileştirilmesi, doğaya saygı duyma gibi bir modelin geliştirilmesi ile kalkınma sürecinin de gelişmesi sağlanacaktır.
9. Bölgede, kalkınma hızı ile nüfus artış hızı arasındaki dengesizlikten doğan iç göç, turizm sayesinde azalacak veya duracaktır. Bu sürece ek olarak çarpık şehirleşme hızı da yavaşlayacaktır.
10. Bölgede turizm sektörünün gelişmesiyle fiziki altyapı problemleri de çözüme kavuşacaktır. Böylece endüstri bölgeleri ile mevcut olan dengesizlik azalmaya başlayacaktır.

Diğer taraftan kalkınmanın olumlu anlamda kamu sektörüne de yansıdığı düşünülmektedir. Turizmin herhangi bir bölgede gelişme göstermesiyle bölgedeki arazi fiyatlarında artış meydana gelmektedir. Buna paralel olarak arazi alım-satım işlemleri de artmakta ve devletin vergi gelirlerine de bu durum yansımaktadır. Emlak alım-satım vergisi, işletmelerin yapmış oldukları her türlü alım-satım işlemlerindeki K.D.V. (Katma Değer Vergisi), çalışan personellerin maaşlarındaki gelir vergisi gibi vergi çeşitleri devletin hazinesine vergi gelirleri kapsamında girmektedir (Bilici ve Işık, 2018: 10).

Ülkeye veya bir destinasyona gelen yerli ve yabancı turistlere yol gösteren, onlara destinasyon ve ülke hakkında tarihi, kültürel bilgi veren bu sayede turistlerin bölge hakkında olumlu bilgiler edinmesini sağlayan ve yetkili makamlarca bir belgeye sahip olan profesyonel turist rehberleri, ülkesel olduğu kadar bölgesel kalkınma için öneme sahiptir.

Erkol Bayram (2019: 62)'a göre profesyonel turist rehberleri, ülkenin, bölgenin kalkınmasında, destinasyona yönelik olarak olumlu imaj gelişiminde önemli katkılar sunmaktadır. Profesyonel turist rehberleri birer elçi konumundadırlar çünkü, turistlerin yapmış oldukları seyahatten mutlu bir şekilde ayrılmaları, gittiği bölgeye ve ülkeye yönelik olarak olumlu bir imaj edinmeleri, buna bağlı olarak turizm faaliyetiyle gelirin artması ve rekabet edebilme gibi konularda katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda profesyonel turist rehberleri, bölgesel kalkınmada etkili bir unsurdur, tur deneyimleri bölgesel kalkınmayı etkileyen önemli bir faktör haline gelmiştir. Profesyonel turist rehberleri sundukları hizmet sayesinde hem ülkesini hem de yaşadığı yeri rekabet edebilir hale getirmektedir. Destinasyona gelen turistlerin, yerli halk, bölge ve destinasyon hakkında olumlu bir imaj edinmelerinde profesyonel turist rehberlerine önemli sorumluluklar düşmektedir.

Turizm ve bölgesel kalkınma ilişkisine yönelik yapılan araştırmalara bakıldığında, Doğan ve Yıldız (2007) tarafından yapılan çalışmada turizmin ülke ve bölge ekonomileri üzerindeki etkilerini ve bu etkilerin bölgelerarası dengesizlikleri gidermede oynadığı rolü incelemişlerdir. Çalışma alanı olarak Göller bölgesi seçilmiş ve bu bölgenin sahip olduğu alternatif turizm potansiyeli ortaya

konularak, söz konusu potansiyelin kalkınma bakımından dinamik bir şekilde kullanılabilirliği teorik ve ampirik şekilde tartışılmıştır.

Özelçi Eceral ve Özmen (2009), Ankara'nın Beypazarı İlçesini inceledikleri çalışmalarında, turizm ile yerel ekonomik gelişmenin sağlanmasındaki başarı faktörleri ve bunların sürdürülmesinde uygulanması gerekli olan süreçleri ortaya koymuşlardır. Küçük ve Güneş (2013), Ankara'nın Kızılcahamam ilçesinde yapmış oldukları çalışmada alternatif turizm potansiyelinin ilçenin kalkınmasında dinamik bir şekilde uygulanabilirliğini araştırmış ve sonuç olarak elde ettikleri bulgular doğrultusunda turizmin yerel kalkınmaya olan etkisinin artırılması için birtakım öneriler getirmişlerdir.

Giritlioğlu, vd. (2015) ise turizmin bölgesel kalkınmaya olan etkisini Güneydoğu Anadolu bölgesindeki TRC1 bölgesini oluşturan Gaziantep, Adıyaman, Kilis illerinde tespit etmek için bu illere yönelik olarak turistik arz ve talep değerlendirilerek TRC1 bölgesinde en fazla konaklama tesisine ve turizm talebine Gaziantep ilinin sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Mesci ve Dönmez (2016) çalışmalarında turizmin bölgesel kalkınma ve yerel halk üzerindeki etkisini Mudurnu ilçesi üzerinden incelemişlerdir. Çalışmada, bölgedeki termal turizmin bölgenin kalkınmasında önemli bir yere sahip olduğu, yerel halkın turizmin meydana getirdiği sosyal, ekonomik ve çevresel etkilerini olumlu bir şekilde değerlendirdiklerini tespit etmişlerdir. Baykul ve Maden (2017)'in yapmış oldukları çalışmada, bölgesel kalkınma ve turizm ilişkisini ele alarak İBBS Düzey 2 sınıflamasına göre TR61 bölgesinin -Antalya, Burdur, Isparta- turizm potansiyelini değerlendirerek sektörün gelişmesine yönelik birtakım tedbirleri sıralamışlardır.

Eşitti (2017) yapmış olduğu çalışmada 2016 yılında Dünya Kültürel Miras Listesi'ne dâhil olan Ani harabelerinin kültürel miras turizmi kapsamında yerel kalkınmanın itici gücü olarak algılanış biçimini araştırmıştır. Çalışma sonucunda Ani harabelerinin turistleri çekmede yeteri kadar başarılı olamadığı ortaya çıkmıştır. Tekbalkan (2017), turizmin bölgesel kalkınmadaki rolünü belirlemek için Samsun-Havza'da yapmış olduğu çalışmada turizm sektörünün bölge ekonomisine olumlu katkılar sunacağını tespit etmiştir. Çakır ve Sandalcılar (2018) çalışmalarında Rize ili Ayder bölgesine gelen turistlerin harcama davranışı ile bölge ekonomisine katkılarını ve bölge kalkınmasına etkisini incelemişlerdir. Çalışmalarında sonuç olarak Ayder bölgesine gelen turistlerin bölge ekonomisine katkılarının günlük olarak ortalama 208.654,28TL, aylık olarak ortalama 6.259.628,40TL ve yıllık olarak ortalama 75.115.540,80TL olduğunu ortaya çıkarmışlardır.

Bilici ve Işık (2018), Rize ilindeki yayla turizminin potansiyel kaynaklarına yönelik farkındalık oluşumunun meydana getirilmesi ve yayla turizminin bölgesel kalkınmaya etkisini ele aldığı çalışmalarında yayla turizminin gerçekleştiği alanlarda altyapıya ve üstyapıya yönelik yatırımların gerekli olduğunu aynı zamanda da farklılığın sağlanmasıyla doğal rekreasyon alanlarının korunacağını tespit etmişlerdir. Erkol Bayram (2019) çalışmada Sinop ilinin turizm odaklı gelişmesinde profesyonel turist rehberlerinin oynadığı rolleri incelemiş, çalışmanın sonucunda profesyonel turist rehberlerinin Sinop ilinin farklı özellikleriyle de tanıtılması gerektiğini, Sinop ilinin özel ve kamu sektörü iş birliği çerçevesinde kalkınabileceğini belirtmiştir.

Mesci ve Karagöz (2020) bölgesel kalkınma ile turizm girişimciliğinin rolünü Akçakoca özelinde incelediği çalışmada, turizm girişimcilerinin bölge temelli kalkınmada rollerinin belirlenmesini ve turizm girişimcilerinin bölgesel kalkınmaya katkı verip vermediklerini incelemiştir. Çalışma sonucunda turizm girişimcilerinin kurdukları işletmelerin bölgede gelir artışı sağladığı, istihdam yarattığı ve ziyaretçilerin memnuniyet düzeylerinde artış sağladığı tespit edilmiş ancak yerel yönetimlerin turizm girişimciliğine yönelik olarak teşvik girişimciliğinin geliştirilmesi konusunda yeterli düzeyde olmadığı ortaya çıkarılmıştır.

Şanlıoğlu ve Demirezen (2020)'in yapmış oldukları çalışmada turizm sektörünün bölgesel kalkınmada oynadığı rollü Kayseri ili üzerinden incelemiştir. Çalışmada, araştırmacılar turizmin bölgesel kalkınmada Kayseri iline sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve çevre bakımından -istihdam, çevrenin korunması ve gelir artışı- faydalar getirdiğini ancak turizmin bölgede yeni gelişmeye

başlaması, mevsimsellik, tanıtım ve pazarlama eksikliği gibi nedenlerden dolayı söz konusu katkıların sınırlı kaldığını tespit etmişlerdir.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma kapsamında nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenoloji (olgubilim) tercih edilmiştir. Araştırmacının farkında olup derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığı olgulara dayanan olgubilim veya fenomenoloji, kullanıldığı araştırmalarda veri kaynakları, çalışmaların odaklandığı fenomeni yaşayan ve söz konusu fenomenleri yansıtan bireyler veya gruplardır. Olgubilim araştırmalarında, başlıca veri toplama aracı olarak görüşme tekniği tercih edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 69-71).

Görüşme, Türnüklü (2000:544) tarafından şu şekilde tanımlanmıştır: “araştırmacı ile araştırmanın öznesi konumunda yer alan kişi ile arasında geçen kontrollü ve amaçlı sözel iletişim biçimidir.” Yıldırım ve Şimşek (2016: 129)’e göre ise görüşme yöntemi, bireylerin bilgisine, şikayetlerine ve tutumlarına ilişkin bilgi toplamada kullanılan etkili bir yöntemdir.

Araştırmada, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme tekniğini kullanan araştırmacı, önceden sormayı planladığı soruları soru formu şeklinde hazırlar ve görüşme sırasında araştırmacı, hazırladığı soruları görüşme yaptığı kişiye yöneltir (Yüksel, 2020: 549). Çalışma kapsamında Van’da yaşayan ve çalışan profesyonel turist rehberlerinin Van ilinin turizm temelli kalkınmasında ne gibi roller oynayabileceğini ve sorumluluklarının neler olabileceğini belirlemek amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada, Creswell (2009)’in önermiş olduğu bazı geçerlilik stratejilerine yer verilmiştir. Bunlar şunlardır (Cresswell, 2009: 191):

1. Detaylı açıklama: Bu çalışmada, araştırma süreci ile ilgili detaylı bilgiler verilmiştir. Ek olarak, araştırmada elde edilen kodlamaların ayrıntılı olmasına özen gösterilmiş ve sonuçların daha gerçekçi olması amaçlanmıştır.
2. Alanda uzun zaman geçirilmesi: Çalışmayı yürüten araştırmacı, araştırmaya konu olan fenomeni gözlemlemiştir. Bundan dolayı araştırmacının gözlemleri araştırmacının çıkış noktasını da oluşturmuştur.

Çalışma kapsamında veriler, yazılı olarak elde edilmiştir. Araştırma kapsamında ilk olarak katılımcılara, araştırmanın kapsamı ve içeriği hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Araştırma ile ilgili yasal ve etik konular açıklandıktan sonra katılımcıların yazılı onayı alınarak veriler elde edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılardan elde edilen veriler, içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi değişkenler arasındaki tutarlı ilişkileri belirlemek amacıyla metinsel bir veriyi benzer kategorilere göre sınıflandırma işlemi olarak tanımlanmaktadır (Julien, 2008: 120) Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular Latkova ve arkadaşlarının (2017) araştırmasından yararlanılarak konuya uyarlanmıştır. Araştırmada Van’da yaşayan 14 rehberden 9’una ulaşılmış, diğer 5 rehber ise araştırmaya katılmayı reddetmişlerdir. Araştırmaya ilişkin veriler, 01.02.2022-03.03.2022 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmada, profesyonel turist rehberlerine şu sorular sorulmuştur:

Katılımcılarla ilgili tanıtıcı bilgiler:

1. Yaşınız
2. Cinsiyetiniz
3. Eğitim durumunuz
4. Sahip olduğunuz ruhsatname türünüz

Profesyonel Turist Rehberlerinin Rol ve Sorumluluklarına yönelik sorular:

1. Van’da yaşayan profesyonel turist rehberlerinin Van’da turizm temelli kalkınmanın sağlanması için rol ve sorumlulukları nelerdir?

2. Van'da turizm alanında faaliyet gösteren kamu kuruluşlarının, konaklama, seyahat, yiyecek ve içecek işletmelerinin geliştirilmesinde turist rehberleri ne yapabilir?
3. Van'da turizm potansiyelinin geliştirilmesinde Van'da yaşayan turist rehberleri neler yapabilirler?
4. Van'ın tanıtılması için burada yaşayan profesyonel turist rehberlerinin rolleri neler olabilir?

4. BULGULAR

Yapılan bu araştırmada, çalışmaya katılan katılımcıların gerçek isimleri verilmemiş ve R1, R2, ..., R9 olarak kodlanmışlardır. Tablo 1 araştırmaya katılan katılımcılara ait demografik bilgileri göstermektedir.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Bilgiler

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim	Ruhsatname Türü	Çalışma Durumu	Çalışma Dili	Çalışma Süresi
R1	Bayan	32	Yüksek Lisans	Ülkesel	Aktif	İngilizce	12 yıl
R2	Erkek	42	Önlisans	Ülkesel	Aktif	İngilizce	17 sene
R3	Erkek	42	Yüksek Lisans	Ülkesel	Aktif	İngilizce	15 sene
R4	Bayan	43	Önlisans	Ülkesel	Aktif	İngilizce	15 sene
R5	Erkek	35	Önlisans	Ülkesel	Aktif	İngilizce	10 sene
R6	Erkek	31	Lisans	Bölgesel	Aktif	İngilizce	4 sene
R7	Erkek	36	Önlisans	Ülkesel	Aktif	İngilizce	13 sene
R8	Erkek	46	Önlisans	Ülkesel	Aktif	İngilizce	16 sene
R9	Erkek	34	Lisans	Ülkesel	Aktif	İngilizce	11 sene

Tablo 1. incelendiğinde araştırmaya katılan katılımcıların %22,2'si bayan profesyonel turist rehberi, %77,8'i erkek profesyonel turist rehberidir. Katılımcıların yaş ortalaması 37,8 olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların eğitim durumu, %55,5 önlisans, %22,2 lisans ve %22,2 yüksek lisans olarak gerçekleşmiştir. Katılımcıların %88,9'u ülkesel profesyonel turist rehberi, %11,1'i ise bölgesel profesyonel turist rehberidir. Katılımcıların ortalama çalışma süresi 12,6 yıl olarak hesaplanmıştır.

4.1. Profesyonel Turist Rehberlerinin Rollerine ve Sorumluluklarına Yönelik Bulgular

Bu çalışmada, araştırmaya katılan katılımcılara yönelik *Van'da yalayan profesyonel turist rehberlerinin Van'da turizm temelli kalkınmanın sağlanması için rol ve sorumlulukları nelerdir?* sorusu yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan profesyonel turist rehberlerinin çoğunluğu, bölgeyi tanıtmada, somut olan kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasında, turistlere doğru ve eksiksiz bilgilerin verilmesinde rehberlerin büyük sorumluluklara sahip olduklarını, turizm temelli kalkınmanın sağlanması için Van'da yaşayan profesyonel turist rehberlerinin kamu sektörü, kamu sektörünün AR-GE birimleri ve özel sektör ile işbirliği içerisinde hareket etmeleri gerektiğine, çalışma ve projelerde yer alarak önemli bir rol üstlendiklerine inanmaktadır. Bu soruyla ilgili bazı katılımcıların vermiş oldukları cevaplar şöyledir:

R1, Bayan, Yüksek Lisans, 32:

Rehberlerin STK'lar, üniversite ve kalkınma ajansı veya Van turizmi için karar verici tüm birimlerle birliktelik içinde görüş ve öneri bildirerek tanıtıma ve kalkınmaya ilişkin sorumluluk almalıdır. Yürüyüş ve kültür rotaları belirlemede, turistik tesis sorununun çözümünde etkili olabilmeye çalışmalıdır.

R6, Erkek, Lisans, 31:

...kalkınma projeleri için kısmen fikir öne sürebilir, önerilerde bulunabilirler, ama bence bu konuda kamu ve özel teşekküllerin AR-GE birimleri daha sorumlu ve yükümlü kılınmalıdır, turist rehberleri ve

diğer paydaşlarla da fikir alışverişi yapılabilir. Turist rehberleri, şehirlerini olduğu haliyle en iyi şekilde ve gerçeklikleriyle anlatıp gezdirirlerse, icraatı aynı zamanda şehrin dolaylı reklamı olur.

R9, Erkek, Lisans, 34:

Çeşitli tanıtım çalışma ve projelerinde yer alarak çalışma ekipleri içinde önemli bir rol üstlenebilirler.

Araştırma kapsamında katılımcılara yönelik olarak Van'da turizm alanında faaliyet gösteren kamu kuruluşlarının, konaklama, seyahat, yiyecek ve içecek işletmelerinin geliştirilmesinde turist rehberleri ne yapabilir? sorusu yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan profesyonel turist rehberleri bu soruya verdikleri cevaplarında, eksikliklerin giderilmesinde akademideki rehberlerin çalışmalarında eksiklikleri konu alan çalışmaları yapmalarını, kamu sektörüyle ortak hareket ederek Van'ı tanıtabileceklerini, kamu ve özel sektör arasında koordinasyon sağlayabileceklerini, turizm paydaşları ile sürekli iletişim halinde olunmasını, hizmet verdiği turist profiline beklentilerini turizm sektörü paydaşları ile paylaşmada köprü vazifesi görebileceklerini söylemişlerdir. Katılımcıların bazılarının bu soruya verdikleri yanıt şöyledir:

R2, Erkek, Önlisans, 42:

...mesela biz, sezonda yeme-içme işletmelerinde sabit fiyat uygulanması konusunda görüşebiliriz, tavsiyede bulunabiliriz. Farklı fiyatlar olunca, insanlar doğal olarak kazıklandığını ya da aldatıldığını düşünüyor. Rehberler, kamu kuruluşlarıyla turizm fuarlarına giderek, Van'ı tanıtabilirler. Neden rehber diyorum, çünkü rehber aynı zamanda tanıtıcıdır. Ülkeyi de şehri de rehber tanıtır ama iyi yetişmiş rehber yapabilir bunu. Turizmin içinde yetişmiş, bu mesleği severek yapan insanlar yapar. Bu saydığımız kuruluşlar arasında koordinasyon sağlayabiliriz, çünkü biz herkesten daha fazla alandayız.

R9, Erkek, Lisans, 34:

Bu konuda otel ve işletme yetkilileri ile bir araya gelip kendi deneyim ve önerilerini sunabilecek ortamı almalarını sağlayan yetkililerle sürekli bir iletişimde bulunmaları gerekir.

R5, Erkek, Önlisans, 35:

...Beraber çalıştığımız kurumlarda ve işletmelerde bulunan eksiklikleri tespit etmeli, profesyonel ve kalıcı çözümler geliştirerek muhataplara bunların çözümü noktasında destek olmalıyız ve gerekirse beraber hareket etmeliyiz. Örneğin; sürekli grup götürdüğümüz otel veya restoranlarda personelinin turistlere yaklaşımı ile ilgili işletme yöneticileriyle beraber hareket edip eğitimler düzenleyebiliriz.

Araştırma kapsamında katılımcılara yönelik olarak Van ilinin turizm potansiyelinin geliştirilmesinde Van'da yaşayan turist rehberleri neler yapabilirler? sorusu yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan profesyonel turist rehberleri bu soruya verdikleri cevaplarında, projelerde muhatap alınmak istediklerini ve kamu sektörüyle beraber çalışmak istediklerini, ikili ilişkilerini kullanarak yatırım çekebileceklerini, kamu sektörü ile ortak proje üretmeyi arzuladıklarını, kitap ve köşe yazarlarıyla iletişim kurarak Van hakkında online platformlarda sohbet gerçekleştirebileceklerini, popüler yazarların şehre davet edilmesi gibi faaliyetlerle Van ilinin turizm potansiyelinin geliştirilmesinde rol alabileceklerini söylemişlerdir.

R2, Erkek, Önlisans, 42:

...projelerde bizi de muhatap alsalar, çok daha güzel olacak. Bizim en son haberimiz oluyor ama olduğu zaman da iş işten geçmiş oluyor. Biz rehberler olarak, kamu ile iş birliğine gidebiliriz, Van'ın geliştirilmesinde hatta potansiyelin artırılmasında rol alabiliriz. Bizim fikirlerimiz dinlensin, bize ne olabileceğini söylensin, böylece biz de turizmde rol alabiliriz. Tuşba antik şehri nerede başlar, nerede biter? Belli değil. Aslında yapılması gerekenler basit ama dediğim gibi bizim en son haberimiz olmuyor, olduğu zaman iş bitmiş oluyor.

R3, Erkek, Yüksek Lisans, 42:

...Rehber, herhangi bir yerde muhatap alınmazsa, sorunlar bizim aramızda konuşulur, çözümler kendi aramızda olur. Kent konseyinde turizmciler de yer olsa ama rehberlerin de olması şartıyla, bunlar bir araya gelecekler ve Van'ı turizm kenti yapacaklar.

R7, Erkek, Önlisans, 36:

...sosyal medya ve pratik kitle iletişim araçlarının hayatımıza girmesiyle, kitap ve köşe yazarlarıyla çok kolay iletişim kurabiliyoruz, yüz yüze ve çevirim içi uygulamalarla yazarlarla şehir üzerine eğitici sohbetler yapılabilir. Tabii ki de fuar gibi geleneksel yöntemler hala kalkınmaya katkıda bulunmaya devam ediyor.

R9, Erkek, Lisans, 34:

Halkın gündeminde olan veya olacak olan şahıslara yönelik bir tur programlarına davet edilmeleri, popüler yazarların Akdamar adasında imza ve tanışma buluşmaları gibi, ya da belgesel çekimleri, özellikle inci kefalı balığı...

Araştırma kapsamında katılımcılara yönelik olarak Van ilinin tanıtılması için burada yaşayan profesyonel turist rehberlerinin rolleri neler olabilir? sorusu yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan profesyonel turist rehberleri bu soruya verdikleri cevaplarda, sosyal medya araçlarının kullanılması, festival, kültür ve sanat etkinlikleri, influencer'ların Van'a davet edilmesi, ulusal ve yerel basının kullanılması ve demeç verilmesi, söyleşi, konser, su sporları gibi etkinliklerde Van'ının tanıtımında rol alabileceklerini ifade etmişlerdir.

R1, Bayan, Yüksek Lisans, 32:

Sosyal medya günümüzde bireysel olarak tanıtım sağlayan en önemli unsurlardan biri. Bunun dışında yine sosyal medya üzerinden özellikle TripAdvisor gibi platformlarda tavsiye edilmesine ilişkin misafirlerine yorum yapma yönünde etki sağlayabilir.

R2, Erkek, Önlisans, 42:

Festival, kültürel ve sanat etkinlikleri yapılabilir ama bunlar Van'da yasak. Bunlar yapılırsa tanıtıma katkı sağlayacağız... tanıtım yapmaya kalksak, tepki alıyoruz. Sınır kapısı açılın diyoruz rehberler olarak, çok ağır laflara maruz kaldık. Bölgenin para kazanmasını, tanıtılmasını istemek ile bize karşı söylenen laflar nasıl ilişkili, anlamış değilim. Kim zararlı çıktı? Van.

R3, Erkek, Yüksek Lisans, 42:

Bence, sosyal medyadaki influencer denilen kesimi, bir acente vasıtasıyla Van'a getirip onlara tanıtım yapılabilir ve böylece şehrin tanıtımına katkı sağlanmış olur.

R5, Erkek, Önlisans, 35:

...2021 yılı başında bağlı olduğumuz ŞURO (Şanlıurfa Turist Rehberleri Odası) yönetimi ile birlikte Akdamar Adası ve Kilisesi'ni ziyaret ederek ulusal basına, insanların kış aylarında da Van'ı ziyaret edebileceği ve Kapıköy sınır kapısının açılması konularında demeç verdik. Basında çıkan bu haberi birçok farklı mecraya duyurduk ve bu demeç mi etkili oldu bilinmez ama birkaç ay sonra Kapıköy sınır kapısı kısmi olarak açıldı.

R9 Erkek, Lisans, 34:

Van'ı ve doğuyu bizimle keşfedin adlı bir slogan eşliğinde Badem çiçekleri festivali, ulusal ve uluslararası alanda hitap edecek bir söylem ve reklam ile hayatında doğuya gelince aklında soru işareti ile olanların ön yargılarını yıkacak etkide ses getiren konserlerin verilmesi ve etkinlik alanları oluşturulmalı. Bunun da ön ayağı olan rehberlerin bu bölgeye ağırlık veren acenteler ile iletişim halinde olmaları gerekir.

5. SONUÇ

Türkiye’de bölgelerarası dengesizliği veya eşitsizliği gidermede ve bölgelerin gelişiminde kullanılan kalkınma politikaları tarım başta olmak üzere pek çok alanda kullanılmaktadır. Bu alanlardan birisi de turizmdir. Turizmin döviz getirici özelliği başta olmak üzere kalkınmaya ivme kazandırması bölgesel kalkınma gelişimi hızlandırarak geri kalmışlığı ve dengesizliği gidermede önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Söz konusu dengesizliği ve geri kalmışlığı gidermede turizm paydaşları da önemli bir yere sahiptir. Turizm sektörüne yön veren, yatırımları bölgeye çeken, sektörel sorunlara çözüm arayan turizm sektörü paydaşları bölgesel kalkınmanın önemli unsurları arasındadır. Bu çalışmada, turizm temelli bölgesel kalkınmada, turizm sektörünün önemli bir paydaşı olan profesyonel turist rehberlerinin rolleri ve sorumlulukları Van ili özelinde incelenmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına göre, çalışmaya veri sağlamayı kabul eden profesyonel turist rehberlerinin çoğu erkek profesyonel turist rehberlerinden oluşmaktadır. Kadın profesyonel turist rehberlerinin daha az sayıda olması, bölgede çalışan profesyonel kadın turist rehberlerinin mevcut durumu olarak ifade edilebilir. Yaş ortalaması bakımından ise orta yaş grubuna dahil edilebilecek bir durumdadır. Eğitim durumunda ise araştırmaya katılan profesyonel turist rehberlerinin çoğunluğu önlisans mezunlardır. Çalışma süresinin 12,6 yıl olması, profesyonel turist rehberliği alanında yeterince deneyim sahibi olduklarını göstermektedir.

Katılımcılardan elde edilen verilere göre Van’da yaşayan profesyonel turist rehberleri, öncelikli olarak Van’ı tanıtıcı bir rol oynayabileceklerini düşünmektedir. Katılımcılar, şehrin en fazla ihtiyaç duyduğu şeyin tanıtım olduğunu ve bu bağlamda da şehirde kültür, sanat ve spor etkinliklerinin düzenlenerek hem tanıtıma katkı yapılacağını hem de şehri tanıtarak Van ilinin imajını güçlendirmeyi düşünmektedir.

Turizm sektörünün mevcut eksikliklerinin giderilmesinde Van’da yaşayan rehberler kamu ve özel sektörle iş birliğine gidilebileceğini ve böylece sorunların etkili bir şekilde ele alınarak çözüme kavuşturulabileceğini düşünmektedir. Van’da tespit edilen bu eksikliklerin giderilmesi, altyapı yatırımlarının tamamlanmasıyla beraber hem yerel hem de bölgesel olarak kalkınmaya belirli bir ivme kazandırılabilirliği düşünülmektedir.

Diğer taraftan ise Van’da yaşayan profesyonel turist rehberleri, şehir bazında temsil edilme hakkının olması gerektiğine inanmaktadır. Kent konseyinde yer alınması, profesyonel turist rehberlerinin alanda görmüş olduğu sorunları iletmesinde ve çözüm üretilmesinde etkili bir rol oynayabilir. Bunun sebebi profesyonel turist rehberinin alanda, diğer tüm paydaşlara nazaran daha fazla olması ve eksiklikleri daha hızlı bir şekilde görmesidir. Aynı zamanda başka bölgelere de hizmet verdikleri dikkate alındığında, yaratıcı çözüm sunulması mümkün hale gelecektir.

Van ilinin tanıtılmasında, profesyonel turist rehberlerinin tanıtıcı rolüne ek olarak, influencer, popüler köşe yazarlarının kullanılmasını önermektedir. Bu bakımdan değerlendirildiğinde, bölge çekiciliklerinin daha geniş kitlelere ulaştırılması ve bölgeye daha fazla turist çekilmesi bakımından isabetli bir öneri olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda, kamu sektörüyle beraber ortak proje geliştirilmesi fikri de bölgesel ve yerel kalkınmanın sağlanmasında etkili olabileceği düşünülmektedir.

Ulusal ve yerel basın kullanılması da Van’da yaşayan profesyonel turist rehberlerinin bölgesel ve yerel kalkınma açısından önerdikleri ve bizzat basına demeç vererek uyguladıkları bir yöntemdir. Bu yöntemin işe yaraması neticesinde profesyonel turist rehberleri, seslerini daha fazla kitlelere duyurmak adına basında daha fazla yer almayı istemektedirler. Bu bakımdan bölgesel ve yerel kalkınmanın sağlanmasında yerel ve ulusal basın organlarının kullanılması, kalkınma sürecine olumlu bir katkı sağlayacaktır.

Van’da turizm temelli kalkınmanın sağlanmasında alternatif turizm türleri uygulanabilir. Bunlar arasında Van gölünde rüzgâr sörfü yapılması, yamaç paraşütü, glamping gibi ürün çeşitlemesi yapılarak kalkınma açısından olumlu gelişmeler yaşanabilir. Bu konuda turist rehberleri

ile seyahat acentelerinin ortak hareket ederek hedef pazarlara ürün sunmaları sağlanabilir. Ayrıca, Van'da festival, spor etkinlikleri, kültürel etkinlikler düzenlenerek ancak bu konuda profesyonel turist rehberlerinin de kullanılması ile olumlu sonuçlar alınabileceği düşünülmektedir.

Diğer taraftan profesyonel turist rehberleri ile seyahat acenteleri Van merkezli kültür turlarında yeni rotalar oluşturarak da hem yerel hem de bölgesel kalkınmada önemli rol oynayabilirler. Van'da yaşayan profesyonel turist rehberleri, Van iline komşu olan destinasyonlara da tur yaptığı göz önüne alındığında hem bölgenin tanıtılmasında hem de kalkınmasında kamu sektörü ile iş birliğine giderek katkı sunabilirler. Bu kapsamda farklı destinasyondaki profesyonel turist rehberlerin rollerinin ve sorumluluklarının incelenmesi gelecek çalışmalar için önerilmektedir.

Kaynakça

- Baykul, A. ve Maden Işık, S. (2017). Bölgesel Kalkınma ve Turizm İlişkisi: TR61 Bölgesi Üzerine Bir Değerlendirme. *Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 65-73.
- Bilici, N. ve Işık, Z. (2018). Bölgesel Kalkınmada Yayla Turizmi: Rize İli Örneği. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. 4(1), 1-21.
- Creswell, J. W. (2009). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. (3rd Edition). California: SAGE Publications, Inc.
- Çakıoğlu, M. (2013). Turizm Odaklı Sürdürülebilir Kalkınma için Bir Yöntem Önerisi. *Tasarım+Kuram*, 9(16), 27-42.
- Çakır, R. A. ve Sandalcılar, A. R. (2018). Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkileri: Rize Ayder Turizm Bölgesi Örneği. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), 342-360.
- Çeken, H. (2008). Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 293-306.
- Dieke, P. U. C. (2003). Tourism in Africa's Economic Development: Policy Implications. *Management Decision*, 41(3), 287-295.
- Doğan, S. ve Yıldız, Z. (2007). Bölgesel Kalkınma Turizm İlişkisi ve Göller Bölgesi Kalkınmasında Alternatif Turizm Potansiyelinin Kullanılabilirliğine Yönelik Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(6), 147-181.
- Erkol Bayram, G. (2019). Sinop İlinin Turizm Odaklı Gelişimine Dair Turist Rehberlerinin Roller ve Görüşleri. *Turist Rehberliği Dergisi*, 2(2), 57-71.
- Eşitti, B. (2017). Ani Harabelerinin Bölgesel Kalkınma Üzerindeki Etkileri. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 18(40), 129-147.
- Giritlioğlu, İ., İpar, M. S. ve Özlü, B. (2015). Turizm ve Bölgesel Kalkınma İlişkisi: TRC1 Bölgesi Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası Hakemli Beşerî ve Akademik Bilimler Dergisi*. 4(14), 216-237.
- Gürbüz, A. (2002). Yerel Kalkınma Stratejisi İçinde Turizm ve Safranbolu. *Bilig*. 24, 29-48
- Julien, H. (2008). Content analysis. L. M. Given (Editor), *The Sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. Volumes 1 & 2 California: Sage Publications, Inc.
- Kabasakal, U. (2007). Bölgelerarası Kalkınma ve Turizm: Elâzığ Örneği. *Fırat Üniversitesi Doğu Anadolu Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 7-11.
- Karagöz, A. ve Mesci, Z. (2020). Bölgesel Kalkınmada Turizm Girişimciliğinin Rolü: Akçakoca Örneği. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 17(2), 203-231.
- Küçük, M. ve Güneş, G. (2013). Kızılcahamam'da Turizm ve Yerel Kalkınma. (05-08 Aralık 2013), 14. Ulusal Turizm Kongresi, Kayseri, 196-215.
- Látková, P., Jordan, E., Vogt, C., Everette, M. ve Aquino, C. (2017). Tour Guides' Roles and Their Perceptions of Tourism Development in Cuba, *Tourism Planning & Development*, 1- 17.
- M. T. Sinclair (1998) Tourism and Economic Development: A survey, *The Journal of Development Studies*, 34(5), 1-51.

- Markuzi, A. (2011). Resident Attitudes Towards Impacts from Tourism Development in Langkawi Island, Malaysia. *World Applied Sciences Journal*, 12 (Special Issue of Tourism and Hospitality). 25-34.
- Mesci, M. ve Dönmez, G. (2016). Turizmin Bölgesel Kalkınma ve Yerel Halk Üzerindeki Etkisi: Mudurnu Örneği. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 21-50
- Ndivo, R. M., Waudu, J. ve Wasuva, F. (2013). From National to Regional Tourism Development Focus in Kenya: Examining the Challenges and Oppurtunities. *Tourism Planning and Development*, 10(1), 99-109.
- Özelçi Eceral, T. ve Altınkaya Özmen, C. (2009). Beypazarı'nda Turizm Gelişimi ve Yerel Ekonomik Kalkınma. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(5), 46-74.
- Şanlıoğlu, Ö. ve Demirzen, B. (2020). Turizm Sektörünün Bölgesel Kalkınma Üzerindeki Rolü: Kayseri İline Yönelik Nitel Bir Araştırma, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 50, 117-139.
- Tekbalkan, M. (2017). Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Bir Alan Araştırması: Samsun-Havza Örneği. *Beykoz Akademi Dergisi*, 5(1). 35-52.
- Telfer, D. J. (2003). Development Issues in Destination Communities. S. Singh, D. J. Timothy and R. K. Dowling (Ed). In *Tourism in Destination Communities*. UK: CABI Publishing.
- Baykul, A. ve Işık Maden, S. (2017). Bölgesel Kalkınma ve Turizm İlişkisi: TR61 Bölgesi Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 65-73.
- Thirwall, A. P. (1978). *Growth and Development With Special Reference to Developing Economies*. (2nd Edition). The MacMillan Press LTD.
- Todaro, M. P. (1989). *Economic Development in the Third World*. (4th Edition). Longman New York & London.
- Tunçsiper, B., Temeloğlu, E. ve Altunöz, Ö. (2011). Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rolünün Yerel Halkın Görüşleri Çerçevesinde Belirlenmesi: Ayvacık (Assos) Örneği. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 93-112.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 24(24), 543-559.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık. Genişletilmiş 10. Baskı.
- Yıldız, Z. ve Sarıtaş, T. (2021). Türkiye'de Bölgesel Kalkınma ve Turizm İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 10(2), 1633-1654.